

K vymedzeniu pojmu verejné financie

Jozef SOKIRA – Peter BALÁŽI*

Understanding the Concept of Public Finance

Abstract

In this paper issues related to the definition of public finance are raised, different definitions of public finance are compared, attention is called to the differences, contextual contradictions of such definitions, eventually to the discrepancy with the practice of statistical reporting. The approach to search the definition attributes leading to distinguish public finance of other financial relations is related to the analytical concept provided by ESA 95 and GSF 2001.

Keywords: *finance, public finance, components of public finance, statistical reporting*

JEL Classification: E60, E69, H60, H69

Úvod

Fungovanie verejných financií je trvale predmetom pozornosti politických štruktúr a ich subjektov, ale aj predmetom teoretickej reflexie, najmä predpokladov, smerov i výsledkov a dosahov ich fungovania. Pod vplyvom medializácie problémov hospodárenia s verejnými zdrojmi a vôbec efektívnosti fungovania vládneho sektora ako celku v spojitosti s problémami, ktoré prináša transformačný proces, stalo sa fungovanie verejných financií predmetom značnej pozornosti aj širokej laickej verejnosti.

Napriek dlhodobému rozvoju teoretického poznania problémov fungovania verejných financií, počnúc Adamom Smithom [16],¹ teória a prax sa musia permanentne zaoberať viacerými otvorenými otázkami.

---

* Jozef SOKIRA – Peter BALÁŽI, Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra financií, Dolnozemska cesta 1 852 35 Bratislava 5; e-mail: sokira@euba.sk

¹ A. Smith vo svojom diele vydanom už v roku 1776 sformuloval isté zásady a princípy rozpočtového hospodárenia (hospodárenia so zdrojmi štátneho rozpočtu), predovšetkým princíp vyrovnanosti štátneho rozpočtu a nevyhnutnosti rešpektovania morálnych zásad pri prerozdelení dôchodkov jednotlivých vrstiev obyvateľstva.

Riešenie kľúčových otázok fungovania verejných financií a účinné riadenie hospodárenia s verejnými zdrojmi predpokladá napríklad aj jasné teoretické vymedzenie podstaty a obsahu kategórie verejných financií a ich štatistického vykazovania. Pri jej vysvetľovaní v odbornej literatúre a učebniciach, ako aj pri jej používaní v materiáloch všeobecnej vlády však pretrvávajú rôzne problémy a ťažkosti, existujú rôzne prístupy, a to aj v dôsledku rozdielnej reflexie ekonomických javov, no aj prepojenia či prelínania problémov verejného sektora, sektora verejnej správy, verejných financií či verejného financovania a ekonomickej úlohy štátu.

1. Podstata verejných financií

Ak v literatúre nachádzame jednotu vo vymedzení podstaty a obsahu kategórie *financie* vo všeobecnosti, tak táto jednotu sa stráca pri objasňovaní obsahu tej ich časti, ktorú predstavuje kategória *verejné financie*.

Podstata financií sa vo vedeckej literatúre a učebniciach vymedzuje prevažne ako sústava vzťahov medzi jednotlivými ekonomickými subjektmi, prostredníctvom ktorých sa uskutočňujú peňažné operácie rezultujúce do formovania ich peňažnej zásoby (peňažnej masy).

Napríklad V. Háčik píše: „Financie predstavujú sústavu peňažných operácií s reálnymi peniazmi, prostredníctvom ktorých nastáva zmena peňažnej zásoby jednotlivých ekonomických subjektov s tým cieľom, aby došlo k rozdeleniu národného dôchodku a v konečnom dôsledku k realizácii hrubého – domáceho, národného – produktu.“ (Pozri [2, s. 29].) Václav Vybíhal zdôrazňuje: „Financie vyjadrujú peňažné vzťahy, ktoré vznikajú a rozvíjajú sa pri získavaní, rozdeľovaní a použití peňažného kapitálu. Obsahom pojmu ‘financie’ je teda predovšetkým vzťah, a preto ho nemôžeme zamieňať či zmiešavať s pojmom ‘peniaze’.“ (Pozri [23, s. 5], porovnaj aj 9; 16; 17; 12, s. 21.) Peniaze, resp. peňažné prostriedky sú vecným nositeľom finančných vzťahov tvoriacich podstatu financií a obsahom financií sú peňažné operácie subjektov, ktoré ich uskutočňujú.

Metodologický prístup uplatnený pri vymedzení podstaty a obsahu financií vo všeobecnosti sa v zásade uplatňuje aj na tú ich súčasť, ktorú teória i prax nazývajú a štatistika vykazuje ako *verejné financie*. Rozdiely sú najmä pri vymedzovaní rozsahu vzťahov, ktoré vyjadrujú, a pri vymedzení počtu ich nositeľov, t. j. tých ekonomických subjektov, ktoré sú spravidla považované za zložky systému verejných financií.

Pri definovaní verejných financií sa pritom konkretizujú ekonomické subjekty – ako nositelia finančných vzťahov a realizátori peňažných operácií, na základe ktorých sa mení kvantita a kvalita ich peňažnej zásoby (peňažných prostriedkov),

a teda i sektor ekonomiky – ktoré tieto vzťahy pokrývajú, a ich charakter, ďalej sa vymedzujú špecifiká týchto vzťahov (obligatórny spôsob formovania peňažnej zásoby predstavujúcej verejné financie) a účel, ktorému ich použitie slúži (verejné úlohy a verejné záujmy).

2. Verejné financie ako financie subjektov verejného sektora?

Prvý z prístupov pri charakteristike verejných financií zdôrazňuje, že ich podstatou sú princípy, metódy a operácie, ktorými vládne orgány získavajú peňažné fondy a obhospodarujú štátny dlh (pozri [17], citované podľa [19]). Subjektom verejných financií sú tu teda iba vládne orgány, vládne subjekty, t. j. subjekty, ktoré sa zúčastňujú iba na prerozdeľovaní, a nie aj na tvorbe HDP.

Druhý z prístupov spája vo svojej definícii verejné financie s peňažnými vzťahmi subjektov verejného sektora, resp. s peňažnými operáciami verejného sektora, ktoré tieto vzťahy sprostredkujú. „Súhrn všetkých peňažných operácií orgánov a organizácií verejného sektora, prostredníctvom ktorých dochádza k zmene peňažnej zásoby v tomto sektore, označujeme súborne ako *verejné financie*.“ (Pozri Háčik [8], citované podľa [2, s. 4].) Inak povedané, verejné financie sú financiami všetkých subjektov verejného sektora. Analogický je aj názor K. Beličkovej v najnovšom učebnom texte: „...súhrn všetkých... finančných operácií verejného sektora označujeme súborne verejné financie“ [3, s. 46].

Podľa Vybíhala verejné financie zahrnujú, po prvé, „peňažné vzťahy vznikajúce pri získavaní, rozdeľovaní, prerozdeľovaní a použití peňazí patriacim občanom, a teda verejnoprávnym orgánom a organizáciám, ktoré s peniazmi občanov (daňových poplatníkov) nakladajú a spravujú ich“, po druhé, „finančné vzťahy súvisiace so znovurozdeľovaním národného dôchodku medzi skupinami obyvateľstva“, a po tretie, „ktorékoľvek finančné prostriedky, ktorými disponuje štát, štátne orgány a ostatné verejnoprávne orgány a organizácie (Ústava ČR zavádza pojem *verejné korporácie*)“ [23, s. 6]. J. Lipták, na rozdiel od citovaného autora, za verejné financie považuje iba „peňažné vzťahy tvorby, rozdeľovania a používania peňažných fondov (spoločenského kapitálu) nenávratným spôsobom“ [11, s. 22] a zdôrazňuje, že ide o „širokú škálu peňažných vzťahov, ktorými sú spojené všetky subjekty verejného sektora“ (pozri [8], citované podľa [2, s. 12]). Do systému verejných financií konkrétne zahŕňa tieto zložky:

- štátne financie,
- financie štátnych účelových fondov,
- financie subjektov hospodáriacich so štátnymi financiami,
- financie obcí,
- financie subjektov hospodáriacich s financiami obcí.

Čiastočne iný pohľad na verejné financie má J. Petrenka, ktorý do nich zahŕňa tieto zložky:

- štátny rozpočet,
- financie štátnych účelových fondov,
- financie samosprávnych zväzkov (ide o financie miestne, komunálne alebo regionálne),
- financie štátnych organizácií alebo štátnych podnikov všetkého druhu (štátne banky, štátne poisťovne, štátne podniky atď.) [17, s. 41 – 42].

Zrejme je, že v uvedenom prístupe k verejným financiám sa verejný sektor chápe široko, zahŕňa inštitúcie, ktorých primárnou funkciou je nielen rozdeľovanie a prerozdeľovanie novovytvorenej hodnoty, ale aj samotná tvorba HDP. Tento prístup vyvoláva niektoré otázky, ktoré zrejme bránia tomu, aby sa akceptoval (nehľadiac na konkrétny spôsob ich vykazovania v štatistike v tom alebo inom období) bez výhrad. Spomenieme aspoň niektoré z nich.

V uvedenom, takpovediac extenzívnom poňatí verejných financií nie je problémom primárne to, že ide o subjekty odlišujúce sa svojou povahou a postavením v ekonomike, ktoré sú zriaďované štátom a (alebo) obcou, ale dokonca aj o súkromné subjekty hospodáriace s majetkom štátu a (alebo) obce. Pokiaľ ide o subjekty zriaďované štátom či jednotkami územnej samosprávy, tak tie, ako je známe, môžu mať rôznu povahu, a najmä rôzne princípy fungovania a hospodárenia. Môžu mať štatút štátneho či obecného podniku, verejného podniku alebo rozpočtovej či príspevkovej organizácie. Jedny sú trhovým výrobcom a druhé netrhovým výrobcom. Pritom sa uvádza, že ich financie „...zahrnujú financie, ktoré pochádzajú jednak zo zdrojov získaných z hospodárenia týchto subjektov s majetkom štátu, jednak zo zdrojov, ktoré im stanoví zriaďovateľ (štát) v rámci svojho rozpočtu podľa rozpočtových pravidiel. Subjekty hospodáriace so štátnymi financiami môžu mať štatút štátneho podniku alebo rozpočtovej či príspevkovej organizácie“ [23, s. 13]. Problémom je tu na jednej strane existencia subjektov, ktoré zriaďuje štát a nemajú štatút rozpočtovej a príspevkovej organizácie, a ani povahu štátneho podniku. Ide o štátne (verejné) podniky či korporácie fungujúce podľa princípov obchodného práva, podľa rovnakých všeobecných pravidiel ako ostatné trhové subjekty.²

Všetky právnické osoby, ktorých zakladateľom je štát, alebo obec, hospodária bez ohľadu na ich štatút s nejakými aktívami a dosahujú nejaký výnos z hospodárenia s týmto majetkom, prípadne s ďalšími zdrojmi, ktoré im stanoví štát. Nie všetky z nich sú zdrojom ziskov alebo iných (peňažných) príjmov pre ich vlastníkov.

² Podľa platného zákona štátny podnik je výrobcom tovaru a podnikateľskú činnosť prevádzkuje samostatne na základe hospodárenia na vlastný účet, do právnych vzťahov s inými subjektmi vstupuje samostatne a nesie zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov a štát nezodpovedá za jeho záväzky. Porovnaj [24].

Na strane druhej, s verejnými zdrojmi môže hospodáriť aj trhovú subjekt, subjekt spadajúci do súkromného sektora, a napokon štát, alebo samosprávne subjekty nemusia byť výlučným či dokonca väčšinovým vlastníkom majetkového podielu v danej korporácii. Všetky tieto subjekty majú od seba oddelený systém účtovníctva i špecifický od seba oddelený finančný systém či systém financovania svojich potrieb. Ak je to tak, potom je oprávnené pýtať sa, či je správne zaraďovať financie iných subjektov – ako rozpočtových a príspevkových organizácií, a dokonca i štátnych podnikov –, ktoré pochádzajú zo zdrojov vlastného hospodárenia (sú výnosom z hospodárenia), do verejných financií, alebo iba tú ich časť, ktorá predstavuje výnos tohto hospodárenia, alebo dokonca iba jeho časť.

Zdá sa, že za skutočnosťou, že časť podnikateľských subjektov v ekonomike funguje a financuje svoje potreby na základe zdrojov, ktoré majú rôzny pôvod – jedny primárne hospodária iba s vlastnými zdrojmi, t. j. so zdrojmi, ktoré sú iba výnosom z ich hospodárenia s majetkom, ktorý im zveril ich zakladateľ, a iné sú bezprostredne prepojené na verejný rozpočet, primárne hospodária s rozpočtovými zdrojmi, a v rámci nich a popri dotáciách či príspevkoch, teda zdrojoch, ktoré predstavujú príjem od iných subjektov, ako sú vládne subjekty, i s prípadným výnosom z vlastného hospodárenia, a ich financie sa v jednom prípade zaraďujú a v druhom nezaraďujú do okruhu verejných financií – sa skrýva problém rozlíšenia týchto subjektov na základe iných kritérií, ako je kritérium vlastníctva. Práve uprednostňovanie kritéria vlastníctva pri posudzovaní jednotlivých subjektov verejného sektora a potláčanie kritéria ich funkcie a spôsobu fungovania v ekonomike, a teda i mechanizmu financovania ich potrieb, vedie nielen k stotožneniu štátneho podniku, i podnikov so stopercentnou či rozhodujúcou majetkovou účasťou štátu alebo subjektov územnej samosprávy, s verejnými podnikmi a financií subjektov verejného sektora s verejnými financiami.³

Je evidentné, že všetky subjekty verejného sektora uskutočňujú medzi sebou rôzne peňažné operácie. Napríklad nie všetky operácie majú obligatórny charakter a nie všetok výnos z hospodárenia automaticky odvádzajú do rozpočtov svojich zakladateľov (štátu, obce), a na druhej strane schodok finančnej bilancie týchto subjektov nemá štát za povinnosť automaticky vyrovnávať, t. j. povinnosť kryť schodok vyplývajúci z ich vlastníctva či funkcie ich zakladateľa. Navyše treba rozlišovať, či peňažné operácie uskutočňované týmito subjektmi majú povahu *niečo za nič* alebo *niečo za niečo*, či sú dobrovoľné, alebo vyplývajú zo zákona, a aký je ich skutočný ekonomický dosah.

³ V konvergenčnom programe Slovenska na roky 2005 – 2010 sa v časti *Hospodárenie subjektov mimo verejnej správy, ale v rámci verejných financií* na konto verejných korporácií v podobe finančných a nefinančných podnikov píše, že hoci nepatria do sektora verejnej správy „zároveň sú však tieto subjekty vo vlastníctve štátu, a preto sú súčasťou verejných financií“, a to aj napriek tomu, že úroveň ich hospodárenia sa neodráža priamo v bilancii verejnej správy v danom období [10].

Zdrojom verejných financií sú primárne peňažné operácie, výrazom ktorých sú povinné platby subjektov prislúchajúcich do iných sektorov, ako je vládny sektor, a fungujúcich na iných princípoch ako vládny sektor. Slúžia na uspokojovanie verejných potrieb a o ich použití a kontrole efektívnosti hospodárenia s nimi rozhoduje verejná politika. Práve tieto rozdiely v ich povahe nás vedú k predbežnému stanovisku, že niektoré z nich obsahovo nepatria do systému verejných financií a finančné operácie a financie štátnych podnikov fungujúcich na trhových princípoch nie je opodstatnené zahŕňať do systému verejných financií. Tak ako nie je správne zahŕňať štátom založené podniky do vládnych štruktúr.⁴

Iná interpretácia je spojená s tým, že niektorí autori vedome prisudzujú, alebo nevedome môžu prisudzovať pojmu verejný sektor iný obsah, nezahŕňajú doň všetky tie jednotky ekonomiky, ktoré vlastní štát (alebo, v inej terminológii, všeobecná vláda), a zároveň fungujú ako tovarový výrobca. Preto rozdiel medzi obsahom pojmu verejné financie a financie verejného sektora nie je podstatný.

3. Verejné financie ako financie subjektov sektora verejnej správy

Iní autori rozdiely v povahe funkcií štátu a jeho vlády a peňažných operácií, ktoré jej jednotlivé zložky vykonávajú, považujú za významné. Treba však uviesť, že niektorí z nich, napriek zdôrazňovaniu tohto rozdielu, pri definovaní obsahu verejných financií nerobia deliacu čiaru medzi verejným sektorom a sektorom verejnej vlády a pri sledovaní zmien v samom systéme verejných financií, a najmä vo veľkosti verejného sektora abstrahujú od existencie podnikov, ktorých zakladateľom je štát.⁵

Ďalší autori robia výraznú deliacu čiaru medzi vládny sektorom a nevládnymi sektormi. Vládny sektor považujú za netrhový sektor a chápu ním iba jednotky fungujúce na netrhovom princípe. Nezahŕňajú doň teda jednotky, ktoré majú reálne, nielen formálne, podľa názvu, charakter podniku (jednotky fungujúcej s cieľom dosahovať vo svojom hospodárení zisk). Verejný sektor zahŕňa popri vládnych jednotkách tvoriacich vládny sektor aj verejné podniky (štátom založené alebo kontrolované, bez ohľadu na ich právnu formu) fungujúce na

⁴ Stiglitz, autor u nás známej učebnice zdôrazňuje: „Hranice medzi verejnou a súkromnou inštitúciou sú často veľmi nejasné. Keď vláda založí podnik, stane sa tento podnik súčasťou vlády...“ (s. 30) a ďalej poukazuje na príklad firmy, ktorá môže poberať aj dotácie zo štátneho rozpočtu, ale inak sa správa ako súkromná spoločnosť. Prečo by teda mali byť zaradované do vládnych štruktúr. A dodáva. „Situácia sa stáva ešte komplikovanejšia, keď je vláda iba väčšinovým, a vôbec nie jediným vlastníkom akcií príslušného podniku...!“ [21, s. 31].

⁵ R. A Musgrave a P. B. Musgrave napríklad píše: „Termín *verejný sektor* tu teda budeme používať len v súvislosti s tou časťou verejnej politiky, ktorá sa dotýka rozpočtu... len tú časť, ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom opatrení na strane príjmov a na strane výdavkov verejného rozpočtu.“ [15, s. 4] Nezahŕňajú doň „...fungovanie verejných (štátnych) podnikov“ [15, s. 4].

trhových princípoch. Deliacu čiaru robia teda medzi trhovými a netrhovými funkciami vlády. Berú do úvahy aj financie subjektov, ktoré síce založil alebo na ich majetkovej účasti sa podieľal štát, ale nezaraďujú ich automaticky do verejných financií. Nestotožňujú teda financie podnikateľských subjektov s verejnými financiami. Okrem iného aj preto, či najmä preto, lebo niektoré subjekty môžu obhospodarovať nielen majetok, ktorý obdržali od svojho zakladateľa, ale môžu, či musia hospodáriť aj s financiami, ktoré sú primárne výsledkom vlastného hospodárenia a zveľadenia, prírastku vlastného majetku. Ale predovšetkým preto, že nepovažujú za správne nebrať do úvahy rozdiel medzi charakterom a obsahom transakcií uskutočňovaných subjektmi, ktoré sú svojou povahou tovarovými výrobcami, a subjektmi, ktoré fungujú podľa princípov rozpočtového hospodárenia. Na rozdiel od vládnych sú všetky súkromné výmenné akty, všetky transakcie dobrovoľné. Kolobeh a obrat prostriedkov týchto podnikov je oddelený jednak od kolobehu a obratu zdrojov iných podnikov, ale na druhej strane aj od verejných zdrojov. Verejné financie obsahovo vymedzujú ako financie jednotiek vykonávajúcich funkcie verejnej vlády ako subjektu štátu, ktoré tvoria samostatný sektor ekonomiky – *sektor verejnej správy* (v literatúre a vo vládnych materiáloch sa používa aj pojem *sektor všeobecnej vlády*). V slovenskej odbornej literatúre takúto pozíciu ako prvý prezentoval J. Troják. Najprv rozlíšil financie verejného sektora a financie sektora verejnej správy. Financie verejnej správy obsahovo vymedzil ako „peňažné vzťahy, ktoré vznikajú v procese hospodárenia subjektov a ich inštitúcií patriacich do verejnej správy“ [22, s. 12]. Neskôr pojem *financie sektora verejnej správy* používal ako synonymum *verejných financií*. Napokon svoju pozíciu konkretizoval v tom zmysle, že verejné financie „zahŕňajú iba inštitucionálne jednotky netrhového charakteru“, ako aj „štátne finančné aktíva a pasíva“ (citované podľa [11, s. 35]). Podotýkame, že operácie s nimi sa nie vždy, a už vôbec nie automaticky, zahŕňajú do príjmových a výdavkových operácií verejného rozpočtu [25], že rozpočtové operácie a operácie so štátnymi finančnými aktívami sú rozdielne peňažné operácie.

Iní autori, napríklad V. Mokrášová, sa nepokúšajú o teoretické zdôvodnenie obsahu používaného pojmu a jednoducho stotožňujú verejné financie s verejným rozpočtom a jeho štruktúrou v konkrétnej podobe, v akej ho aktuálne vykazuje prax. Mokrášová konštatuje, že: „verejné financie (verejný rozpočet) v slovenských podmienkach tvoria:

- rozpočty ústredných organizácií zaradenými do subsektora S.1311 podľa metodiky ESA 95,
- miestne rozpočty, s ktorými hospodária orgány miestnej samosprávy, patriace do subsektora S.1313 podľa metodiky ESA 95,
- rozpočty fondov sociálneho zabezpečenia, patriace do subsektora S.1314“ [14, s. 1].

Mokrášová teda obsah verejných financií jednoznačne spája iba s rozpočtami inštitucionálnych jednotiek začlenených do sektora verejnej správy. Stotožňuje ich so zdrojmi v ich rozpočtoch a na rozdiel od Trojáka nezohľadňuje teda štátne finančné aktíva a pasíva. Je zrejme, že pri vymedzovaní obsahu a jednotlivých zložiek verejných financií si nemožno nevšimnúť rozdielnu povahu a ekonomický dosah rozpočtových peňažných operácií a operácií so štátnymi finančnými aktívami. Hospodárenie s rozpočtovými zdrojmi a hospodárenie so štátnymi finančnými aktívami nie sú totožné činnosti (bežné hospodárenie, hospodárenie s akumulovanými zdrojmi) a ani štátne finančné aktíva nevchádzajú bezprostredne do rozpočtu, ale do príjmov rozpočtu vchádza spravidla iba výnos z ich hospodárenia a/alebo z ich predaja. Používanie zdrojov akumulovaných v štátnych finančných aktívach na krytie výdavkov rozpočtu (na rozdiel od výnosov z týchto aktív) svedčí o nevyrovnanom, schodkovom rozpočtovom hospodárení a o potrebe financovať ho zo zdrojov čistého majetku vytvoreného hospodárením v predchádzajúcich rozpočtových obdobiach. Uvedené poznámky sú relevantné aj v prípade poukazovania na to, že v praxi rozpočtového hospodárenia niektorých krajín, tak ako je to aj v prípade SR, môžu rozpočtové pravidlá zakotviť, že do obsahu verejného rozpočtu patria príjmy a výdavky rozpočtu a štátne finančné aktíva.

4. Rozdielne metodiky štatistického vykazovania verejných financií

V odbornej literatúre a v materiáloch vlády nachádzame rozdiely nielen v teoretickej interpretácii obsahu verejných financií, ale aj vo vysvetľovaní toho, čo vyjadrujú jednotlivé metodiky štatistického vykazovania verejných (vládných) financií.

V hospodárskej praxi existujú v podstate dve skupiny metodík vyčísl'ovania a vykazovania verejných financií: *národné* a *medzinárodné*. Národné metodiky používané v tej-ktorej krajine sú založené na špecifickom, neštandardizovanom systéme používaného *úctovníctva* a *rozpočtovej klasifikácie*. Dva druhy medzinárodných metodík sú založené na *Systéme národných účtov* (SNA 1993), metodike MMF *Príručka k štatistike vládnych financií 2001* (GFS 2001) a metodike ESA. Pokiaľ ide o rozdiely medzi nimi, zdôrazňovali sa najmä *princípy zaznamenávania transakcií* a pokrytie systému.

Aj vo vládných materiáloch sa všeobecne zdôrazňovalo, že metodika MMF o štatistike vládnych financií, ktorá vyčísl'uje verejné financie na hotovostnom (*cash*) princípe, metodika Eurostatu ESA 95 ich vyčísl'uje na akruálnom princípe (*časové rozlíšenie*) [7]. Tento rozdiel platil až do revízie systému GFS 1986, ktorá sa uskutočnila v roku 2001. Metodika MMF GFS 2001 podľa 1.23 spočíva na akruálnom princípe zaznamenávania tokov.

Druhý z rozdielov sa dotýka stupňa pokrytia. J. Kubicová píše: „Štatistika verejných financií podľa GFS 2001 pokrýva všetky jednotky, ktoré majú vplyv na finančné hospodárenie štátu a jeho fiškálnu politiku... Štatistika verejných financií sa uskutočňuje za celý verejný sektor, nielen za sektor verejnej správy, a to z toho dôvodu, že verejné korporácie (dodajme k tomu – teda podnikateľské subjekty založené subjektmi sektora verejnej správy, ale nepatriace do sektora verejnej správy ani podľa metodiky GSF 2001, ani ESA 95) môžu vykonávať z poverenia štátnej správy niektoré jej úlohy. Operácie uskutočnené verejnými korporáciami môžu mať priamy dopad na realizáciu fiškálnej politiky a jej výsledky.“ [11, s. 30, 34]

Niektoré úlohy s dôsledkami na fiškálnu politiku môžu však realizovať všetky trhové subjekty, nielen verejné korporácie. Verejná správa môže zabezpečiť výrobu verejných statkov aj prostredníctvom iných subjektov, ako sú tie, ktoré sú súčasťou verejnej správy. Úroveň efektívnosti produkcie týchto statkov trhovými subjektmi, bez ohľadu na to, či ide o subjekty súkromné alebo verejné, a jej vplyv prostredníctvom úrovne príjmov a ich zdanenia je rovnaký. Tu by sme rozdiel v mechanizme i v miere vplyvu na verejné financie sotva našli.

Ide o priamy vplyv na príjmovú stránku rozpočtu. Dotýka sa operácií, ktoré realizujú sami verejné korporácie. Poukazuje sa napríklad na konanie verejnej korporácie (teda jej operácie), keď zamestná viac zamestnancov, ako je potrebné, alebo ak nakupuje vstupy za ceny vyššie, než sú trhové ceny. Ekonomický obsah a dosah je rovnaký. Predstavuje neehospodárne, neefektívne nakladanie so zdrojmi, ktoré sa bezprostredne premieta do horšej finančnej bilancie týchto subjektov, ako by to bolo v prípade, keby tak nekonala. Spravidla sa stelesňuje v znižovaní rentability a v konečnom dôsledku v znižovaní veľkosti hospodárskeho výsledku. Aká je však finančná povaha týchto transakcií? Ide o peňažnú platobnú operáciu medzi trhovými subjektmi, a nie medzi verejným sektorom a trhovým subjektom – verejnou korporáciou. Vchádza platobná peňažná operácia (nákup vstupov) verejných korporácií ako trhových subjektov s inými trhovými subjektmi, patriacimi do sektora nepeňažných a peňažných korporácií, sama osebe, automaticky, do verejných financií? Je to dobrovoľná operácia, ktorá sa uskutočňuje mimo rámca sektora verejnej správy a jeho fiškálneho systému, a preto ju sotva možno automaticky zahŕňať do sektora verejnej správy.

Sektor verejnej správy uskutočňuje transakcie, ktoré nemajú dobrovoľný charakter ako v prípade transakcií uskutočňovaných trhovými subjektmi. Jedny i druhé predstavujú oddelený samostatný systém transakcií. Nemal by sa zamieňať, ani stotožňovať. V každom prípade nemôže ísť o priame, bezprostredné zahrnutie takejto operácie do financií sektora verejnej správy. Veď sa neuskutočňujú bezprostredne medzi verejnou korporáciou a subjektmi verejnej vlády, sektora

verejnej správy. Fiškálne systémy verejných subjektov ako tovarových výrobcov sú samostatné a špecifické fiškálne systémy spočívajúce na oddelenom kolobehu zdrojov. V prípade straty, ktorú vykazuje verejná korporácia v dôsledku nedostatočne efektívneho hospodárenia, štát nemá povinnosť ju uhrádzať [24]. Nenesie ani zodpovednosť za záväzky prijímané samostatne druhou jednotkou. Navyše, ako to bude so zaradením analogickej transakcie v korporáciách, v ktorých štát má iba majetkovú účasť, dokonca aj keď bude mať väčšinový podiel?

Odpoveď na tieto otázky je zrejme spojená s tým, že verejná korporácia ako každá iná korporácia má právnu subjektivitu, hospodári samostatne na svoj vlastný účet, má uzavretý systém účtov, uskutočňuje samostatne jednotlivé finančné operácie prostredníctvom kolobehu finančných prostriedkov vo svojom vlastnom uzavretom finančnom systéme. Ich väzba na systém verejných financií je bezprostredne daná všeobecne platným systémom daní (verejné korporácie odvádzajú daň ako každý iný podnikateľský subjekt) a taktiež všeobecne platným systémom rozdeľovania zisku (podielom na výnose z hospodárenia so zvereným majetkom). Navyše, aj neehospodárne fungovanie súkromných korporácií sa prejaví v ich nižších dôchodkoch, z ktorých *ceteris paribus* budú do rozpočtu verejnej správy plynúť menšie zdroje z dane z príjmov, ako je to aj v prípade verejných korporácií. Rozpočtový dopad je preto tak v prípade súkromných, ako aj verejných korporácií rovnaký. A fiškálnu bilanciu, resp. bilanciu bežného hospodárenia verejnej správy ovplyvňujú obidva typy trhových subjektov iba prostredníctvom daňového mechanizmu (príjmovej stránky rozpočtu). To všetko hovorí skôr v neprospech než v prospech tvrdenia, že uvedené operácie verejných korporácií dotýkajúce sa neehospodárneho nakladania so zvereným majetkom treba zahrnúť do samostatného a uzavretého fiškálneho systému – systému verejných financií, a preto sa aj štatisticky vykazujú v systéme verejných financií.

Ako druhý argument v prospech toho, že štatistika verejných financií zahŕňa uskutočňované transakcie ktorejkoľvek jednotky, ktoré vplyvajú na fiškálnu politiku, aj keď bezprostredne nepatria do sektora verejnej správy, možno uviesť to, že zmeny v čistom majetku verejných korporácií sa premietajú do hodnoty majetku tých jednotiek štátnej správy, ktoré ich vlastnia. V tejto argumentácii sa dôraz kladie skôr na transakcie uskutočňované sektorom verejnej správy než na operácie uskutočňované samotnými verejnými korporáciami, hoci jedny i druhé môžu vyústiť v konečnom dôsledku do toho istého výsledku – zníženia čistého majetku verejných korporácií. Zmeny sú teraz výsledkom transakcií uskutočnených sektorom verejnej správy ako ich vlastníkom.

Vzťahy medzi sektorom verejnej správy (verejnej vlády) a verejnými korporáciami, ako aj transakcie (operácie) medzi nimi môžu byť, a spravidla aj sú zložitá, pretože vláda hrá v ekonomike rôzne roly. Pri určovaní transakcie musíme

zvážiť, akú úlohu vláda pri tejto transakcii hrá. Ide o vlastníka finančných aktív, investora, ktorý hľadá možnosť investovať so ziskom, alebo predáva svoje aktíva na financovanie inej činnosti, alebo vykonáva transakcie súvisiace s povinnosťami v sociálnej oblasti? Navyše treba brať do úvahy, že vláda môže byť jediným akcionárom vo verejnej jednotke či spoluvlastníkom s niektorými inými subjektmi, alebo môže vlastniť obchodovateľné akcie verejnej jednotky.

Aj pri zmenách v čistom majetku verejných korporácií však môžu mať rôznu povahu finančné transakcie, ktoré nie sú spojené s transfermi kapitálu, a finančné transakcie, ktoré majú povahu kapitálového transferu. Predaj majetku môže robiť sama verejná spoločnosť z vlastných pohnútok, alebo subjekty verejnej správy, ktoré ich vlastní. Môže ísť o predaj majetkových účastí, akcií, alebo majetku v naturálnej forme (nepotrebný materiál a stroje). Pritom nie každá zmena čistého majetku verejnej korporácie sa musí premietat' do zmeny majetku jednotiek štátnej správy,⁶ ktoré ich vlastní, tým skôr, ak vo všeobecnosti platí, že platby verejnej korporácie svojmu vlastníkovi alebo vlastníkom by mali ponechať čistú hodnotu jeho majetku konštantnú. V niektorých prípadoch môže ísť o takú transakciu, ktorá znamená iba jednoduchú zmenu finančného aktíva z jednej formy na inú, napríklad likvidnejšiu formu. Aj také transakcie, ktoré uskutočňujú vlastníci reprezentujúci verejný sektor s cieľom reštrukturalizovať jednotlivé inštitucionálne jednotky, verejné korporácie vedú síce k reštrukturalizácii ich súvah a k zmene ich čistého majetku, ale tieto zmeny sa nedotýkajú objemu čistého majetku verejného sektora ako celku. Tieto transakcie s portfóliom finančných aktíva a pasív môžu zmeniť čistý majetok príslušnej inštitucionálnej jednotky, nemenia však čistý majetok daného sektora ako celku.

Inak je to v prípade, keď finančné transakcie sú spojené s kapitálovými transfermi. V tomto prípade ide o takú finančnú transakciu, ktorá je spojená so zmenou vlastníctva (časti) aktíva (predajom akcií, podielov), alebo o prevzatie záväzku (dlhu), alebo súčasne o likvidáciu finančného aktíva a pasíva (zrušenie či odpustenie dlhu).

Predaj finančných aktív, ako sme už uviedli, sa dotýka tak verejných korporácií, ako aj verejnej správy (vlády) a nevplýva na čistý majetok verejného sektora, sektora verejnej správy ako celku. (Nemá vplyv na čistú pôžičku/výpožičku verejnej vlády.) Pri predaji nefinančných aktív zrejme treba rozlišovať medzi nepriamym a priamym predajom. Priamy predaj nefinančných aktív (napr. základné

⁶ Zmeny v čistom majetku môžu nastať v dôsledku rôznych faktorov, nielen v dôsledku transakcií verejného sektora s majetkom, ktorý bol zverený verejným korporáciám na hospodárenie s ním (napríklad úspor a kapitálových transferov), ale aj v dôsledku skutočností, ktoré vplývajú na objem aktív bez toho, aby boli spojené s finančnými transakciami (napríklad zmeny úrovne a štruktúry cien, účinky mimoriadnych nepredvídateľných udalostí, ktoré majú nepriaznivý vplyv na ekonomický úžitok získaný z aktív).

prostriedky, inventár, pozemky, cennosti ap.) znamená prerozdeľovanie kapitálu, v prípade privatizácie vzdanie sa kontroly nad verejným podnikom, znižovanie objemu kapitálového účtu verejného podniku či jeho vylúčenie zo sektora vlády s pozitívnym vplyvom na čistú pôžičku či výpožičku verejného sektora (verejnej vlády).

Toľko k teoretickému aspektu stanoviska zdôvodňujúcemu, že štatistika verejných financií sa uskutočňuje za celý verejný sektor.

Rozdiely v metodikách

Pri podrobnejšom pohľade na jednotlivé ustanovenia uvedených metodík dospievame k poznatku, že rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že metodika ESA 95 vykazuje, podľa *Príručky vládneho deficitu a dlhu*, verejné financie za sektor všeobecnej vlády (sektor verejnej správy), a podľa *Príručky k štatistike vládnych financií 2001*, časť D, Metodologické zmeny – v porovnaní so systémom GFS z roku 1986, čl. 1. Pokrytie, ods. 1,22 – „zameraním pokrytia prepracovaného systému GFS je to sektor verejnej správy“ s tým, že: „Jednotky širšieho verejného sektora často vykonávajú niektoré funkcie vlády. Aby došlo k zachyteniu fiškálnych transakcií a činností, ku ktorým dochádza mimo sektora verejnej správy, podporuje sa zostavovanie štatistiky o verejnom sektore a identifikovanie transakcií medzi jednotkami sektora verejnej správy a verejnými podnikmi.“ [1, s. 7] Avšak koncepčný rámec a používané nástroje umožňujú analýzu a vyhodnocovanie fiškálnej politiky nielen sektora verejnej správy, ale i verejného sektora a vplyvu fiškálnej politiky sektora verejnej správy na verejné podniky.

Odlíšne a nekonzistentné pozície sme našli v oficiálnych vládnych dokumentoch. V návrhu na *Verejný rozpočet na roky 2006 – 2008* nachádzame popri pojme *verejné financie* aj pojem *celkové verejné financie*. Toto pojmové rozlíšenie nepovažujeme z teoretického a praktického hľadiska za neprípustné, resp. za nerozumné. Možno ho akceptovať ako účelné z hľadiska poznávania rôznych súvislostí, ktoré vplývajú, alebo ktoré môžu vplývať na vývoj a fungovanie verejných financií. Nemožno pritom opomenúť, že znovu presahuje rámec vymedzovaný sektorom verejnej správy. Nazdávame sa však, že narúša jednotný obsah pojmu verejných financií, posudzovaný z hľadiska ich väzby na konkrétny inštitucionalizovaný sektor ekonomiky. Z kontextu vyplýva, že celkovými verejnými financiami sa v materiáli chápu rozpočty subjektov verejnej správy. Na rozdiel od tohto chápania sa v *Konvergenčnom programe Slovenska na roky 2005 – 2010*, v časti VI.2 Inštitúcie dlhodobej udržateľnosti verejných financií, odstavec *Hospodárenie subjektov verejnej správy, ale v rámci verejných financií*, píše: „V metodike národných účtov ESA 95 nepatria verejné korporácie do sektora verejnej správy, ale medzi nefinančné a finančné podniky. Zároveň sú však tieto subjekty vo vlastníctve štátu, a preto sú súčasťou verejných financií. To znamená,

že hoci sa ich prípadné zadlžovanie neodráža priamo v bilancii verejnej správy v danom období, zlé hospodárenie týchto inštitúcií môže mať negatívny vplyv na bilanciu a dlh verejnej správy v okamihu, keď je nutná pomoc štátu, aby tieto subjekty finančne neskrachovali. Pomoc je nutná navyše z toho dôvodu, že štát nemôže dopustiť úplný finančný kolaps týchto sektorov, pretože by to malo obrovské negatívne dopady na celkovú ekonomiku a sociálnu situáciu obyvateľov. Slovensko už má v tomto smere jednu veľkú negatívnu skúsenosť, keď bolo v nedávnej minulosti nutné ozdraviť bankový sektor celkovou sumou vo výške 12 % HDP.“ [10, s. 66]

Podľa metodiky GFS, ods. 1.20, tieto „Podmienené udalosti, ako napríklad záruky za úvery a implicitné záruky poskytnúť sociálne dávky v prípade vzniku rôznych potrieb, môžu mať významné ekonomické dopady na všeobecné hospodárstvo, avšak nemajú za následok ekonomické toky zaznamenané v systéme GFS, pokiaľ k uvedenej udalosti alebo podmienke v skutočnosti nedôjde. Z toho dôvodu sa stanovuje, že podmienené udalosti sa majú zaznamenať ako evidenčné položky“ [10].

Záver

Národné hospodárstvo ako zložitý systém možno premietat' do rôznych štruktúr s rozdielnym počtom prvkov v závislosti od použitých kritérií. Zohľadnenie týchto kritérií je preto významné aj pri objasňovaní tohto pojmu. Pokúsili sme sa poukázať na rôzne prístupy a s nimi spojené problémy pri vymedzovaní pojmu verejné financie. Za istou nejednotnosťou a nejednoznačnosťou jeho interpretácie sa skrýva samotná zložitosť národného hospodárstva a činnosti, ktoré vykonávajú inštitúcie verejného sektora a súkromné inštitúcie. Zložitosť väzieb medzi týmito subjektmi podmieňuje aj ťažkosti pri rozlišovaní výsledkov ich finančného hospodárenia z pohľadu jednoznačného odlišenia verejných a súkromných financií. Na to by mali slúžiť určité formy analýz finančných tokov spočívajúce na rozličných kritériách štruktúrovania národného hospodárstva.

Vlastnícke kritérium vedie k vyčleneniu dvoch sektorov národného hospodárstva: verejného sektora a súkromného sektora. Jednotky každého z týchto sektorov majú svoj oddelený systém fiškálnych vzťahov, prostredníctvom ktorých sa uskutočňujú peňažné transakcie vnútri sektora, do ktorého patria, alebo transakcie s inými sektormi. Verejný sektor je systémom zahrnujúcim tak administratívno-správne inštitucionálne jednotky, ako aj výrobné jednotky – trhových výrobcov vlastnených verejnou správou a prinášajúcich vlastníčkovi dôchodok, výnos z hospodárenia s majetkom. V tomto prípade sa obsah verejných financií spája so všetkými transakciami, ktoré uskutočňujú jednotky patriace do verejného

sektora, bez rozdielu, či ide o jednotky, ktorých produkcia je určená pre kolektívnu a individuálnu spotrebu a ktoré sú financované prevažne zo zdrojov majúcich svoj pôvod v povinných platbách jednotiek patriacich do iných sektorov a ktorých hlavnou funkciou je znovurozdeľovanie národného dôchodku a majetku (netrhový výrobca), alebo či ide o jednotky, ktoré svoju činnosť financujú predovšetkým z tržieb dosahovaných z predaja produkovaných tovarov a služieb, teda trhových výrobcov. Dopad jednotlivých, spravidla jednosmerných transakcií medzi inštitucionálnymi jednotkami rôznych sektorov na ich financie a ich štatistické vykazovanie nevyvoláva otázky. Problémom je, či verejné financie zahŕňajú iba transakcie zachycované len na finančnom účte jednotiek daného sektora i sektora ako celku, alebo aj transakcie zachycované na účte kapitálu a účte ostatných zmien aktív (vzťah čistých pôžičiek poskytnutých/prijatých a prírastku čistého majetku). Ak sa do verejných financií zahŕňa nielen výnos z vlastníctva aktív, ale aj ich hodnota, tak je pochopiteľné, že akákoľvek zmena ich objemu vo verejných korporáciách, a nielen zmena spôsobená transakciami, sa premieta aj do veľkosti verejných financií.

Iným problémom je však vylúčenie transakcií medzi jednotkami vnútri sektora, aby nedošlo k ich viacnásobnému započítavaniu. Ak však berieme do úvahy skutočnosť, že časť verejných korporácií je vlastne súbor právne samostatných subjektov s uzavretým systémom účtov a financovaný z vlastných zdrojov produkovaných svojou hlavnou činnosťou, tak bezprostredné zahŕňanie ich finančných vzťahov a vecných nositeľov týchto vzťahov do systému vzťahov verejného sektora je viac ako problematické. Ide tu skôr o sprostredkovaný a následný vplyv uskutočňovaný transakciami s nefinančnými aktívami, ktoré neraz znamenajú ich vylúčenie z daného sektora a vyjadrujú skutočnosť, že vlastníci aktív môže v konečnom dôsledku rozhodnúť o nakladaní s nimi, dokonca sa ich aj zbaviť (odpredajom či darovaním). Ale dôsledok rôzneho spôsobu nakladania (nakladania rešpektujúceho právnu a ekonomickú samostatnosť subjektu) s týmito aktívami sa rôznym spôsobom premieta aj do výsledkov jeho finančného hospodárenia i hospodárenia verejného sektora.

Iné kritérium premieta systém národného hospodárstva do inej štruktúry. Spočíva na type ekonomického správania, výrobného typu (typu výrobcu) v závislosti od ich hlavnej činnosti a funkcie, ktoré sú považované za ukazovatele ich ekonomického správania. Na základe toho sa inštitucionálnym jednotkám priraduje typ výrobcu – súkromní a verejní trhový výrobcovia, súkromní a ostatní verejní netrhový výrobcovia a súkromní výrobcovia pre vlastné konečné použitie – a na základe hlavnej činnosti a funkcií sa zoskupujú do sektorov. Takýto postup obsahuje systém sektorizácie inštitucionálnych jednotiek ESA 95. Systém nepozná verejný sektor, ale iba sektor verejnej správy. Verejné korporácie, ktorých

hlavnou činnosťou je produkcia trhových výrobkov a nefinančných služieb a fungujú ako trhoví výrobcovia, sú zaradované do sektora nefinančných korporácií, ak je ich hlavnou činnosťou a funkciou produkcia, a ponuka ostatnej netrhovej produkcie určenej na kolektívnu a individuálnu spotrebu a vykonávanie transakcií určených na znovurozdeľovanie národného dôchodku a majetku, zaradujú sa (zokupujú) do verejného sektora. Verejné financie sa v tomto systéme chápu, a tak ich vykazuje štatistika, ako financie sektora verejnej správy.⁷

Verejné korporácie s atribútom trhového výrobcu v tomto systéme jednoznačne tvoria súčasť samostatného sektora nefinančných alebo sektora finančných korporácií. Predstavujú teda samostatnú zložku finančného mechanizmu, systém, v ktorom prebiehajú samotné finančné toky. Financie inštitucionálnych jednotiek zoskupených v tom istom sektore, vyjadrené prostredníctvom zásoby, fondu ich vecných nositeľov, peňazí a peňažnej zásoby, tvoria financie tohto sektora. V prípade samostatných sektorov sa ich transakcie uskutočňujú na zmluvnom základe, alebo – v našom prípade transakcií medzi sektorom verejnej správy a sektorom nefinančných či finančných korporácií – sa uskutočňujú povinne, vyplývajú zo zákona. Je to povinnosť, ktorá má rovnakú povahu ako povinnosť každej inej inštitucionálnej jednotky zoskupenej v sektore nefinančných alebo finančných korporácií. Dane z príjmov alebo dividendy odvádzané verejnou korporáciou ako dôchodok vyplývajúci z vlastníctva aktív sú súčasťou príjmov rozpočtu verejnej správy, a teda súčasťou verejných financií. Akýkoľvek zásah verejného sektora do fungovania verejných korporácií v podobe transakcií vykonávaných verejnou správou mimo rámca všeobecných zákonných noriem, teda spočívajúcich na špecifických zákonných opatreniach či normách, môže, ale nemusí mať bezprostredný dopad súbežne aj na financie verejných korporácií, aj na verejné financie ako celok.

Sme si vedomí, že možno uplatňovať buď prístup od definícií kategórie verejných financií k metodike ich štatistického vykazovania, alebo opačný prístup – od metodiky vykazovania k definícii. No napriek podobnosti či spoločným vlastnostiam verejného sektora a verejných financií, spočívajúcich vo verejnom vlastníctve pri uplatňovaní jedného či druhého prístupu, nemožno nevidieť podstatný rozdiel, ktorý spočíva v tom, že iba časť verejného sektora realizuje verejné ciele a zostávajúca časť ciele ekonomické, dokonca komerčné, analogicky ako sektor súkromný. Teda iba tá časť verejného sektora, ktorej funkciou je vytváranie (zabezpečovanie) a poskytovanie verejného dobra, je financovaná z verejných zdrojov. Tá časť, ktorá funguje na komerčných princípoch, nie je financovaná z verejných

⁷Podľa zákona č. 523/2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o doplnení niektorých zákonov sa v § 1. ods. a. sa na účely tohto zákona rozumejú „verejnými prostriedkami finančné prostriedky, s ktorými hospodária právnické osoby verejnej správy; verejnými prostriedkami sú aj prostriedky Európskej únie a odvody Európskej únie“.

zdrojov, hoci nie je vylúčená možnosť poskytovať im z týchto zdrojov dotácie. Možnosť získať prostriedky z verejných zdrojov však majú aj subjekty súkromného sektora. Napokon, nie všetky verejné zdroje sa využívajú iba vo verejnom sektore, značná časť má charakter transferov z verejného sektora do iných sektorov.

Literatúra

- [1] A Manual on Government Finance Statistics. Washington, DC: World Bank 2001.
- [2] BEŇOVÁ, E. a kol.: Financie a mena. Bratislava: IURIS 2005. ISBN 80-8078-031-5.
- [3] BELIČKOVÁ, K. a kol.: Verejné rozpočty. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM 2005. ISBN 80-225-2077-2.3.
- [4] Európsky systém účtov ESA 1995. Bratislava: Štatistický úrad SR 1997.
- [5] Európsky systém národných účtov ESA 95. Bratislava: Štatistický úrad SR 1997.
- [6] ESA 95. Príručka vládneho deficitu a dlhu. (Nariadenie Rady č. 2223/1996) Bratislava: Rada hospodárskej a sociálnej dohody 2003.
- [7] Finančná politika na roky 2002 – 2006. [Materiál na rokovanie vlády SR, č. 18899/2001-12.] Bratislava december 2001.
- [8] HÁČIK, V.: Ekonomická podstata financií a meny. In: E. Beňová a kol.: Financie a mena. Bratislava: IURIS 2005. ISBN 80-8078-031-5.
- [9] HAMERNÍKOVÁ, B. – KUBÁTOVÁ, K.: Veřejné finance. [Učebnice.] Praha: Eurolex Bohemia 2004.
- [10] Konvergenčný program Slovenska na roky 2005 až 2010. Bratislava: MF SR 2005. <www.finance.gov.sk>.
- [11] KUBICOVÁ, J. a kol.: Teórie vo verejných financiách. Praktikum. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM 2005. ISBN: 80-225-1999-5.
- [12] LIPTÁK, J.: Rozpočtová teória a politika. Bratislava: Edičné stredisko Ekonomickej univerzity v Bratislave 1993. ISBN 80-225-0446-7
- [13] MIHÁLIKOVÁ, A. – HORNIÁKOVÁ, L.: Vybrané otázky z oblasti teórie financií. [Vysokoškolské učebné texty.] Bratislava: Právnická fakulta Univerzity J. A. Komenského v Bratislave 1991. ISBN 80-85504-02-2.
- [14] MOKRÁŠOVÁ, V.: Niektoré aspekty verejných financií a sektora verejná správa Slovenskej republiky. [Pracovný materiál.] Bratislava: Prognostický ústav SAV 2004. ISSN 0862-9137.
- [15] MUSGRAVE, R. A – MASGRAVE, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Ekonomia 1992.
- [16] PEKOVÁ, J.: Veřejné finance. Úvod do problematiky. Praha: ASPI Publishing 2002.
- [17] PETRENKA, J. – SOBEK, O.: Financie a mena. II. časť. Bratislava: Súvaha 1994. ISBN 80-88727-07-3.
- [18] SCHULZ, W. J. – HARRIS, C. L.: American Public Finance. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall 1965.
- [19] SMITH, A.: Pojednání o podstatě a původu bohatstva národů. Praha: SNTL 1958.
- [20] SHACKLE, G. L. S.: Ekonomika pro potěšení. Malá encyklopedie. Praha: Orbis 1969.
- [21] STIGLITZ, J. E.: Ekonomie veřejného sektoru. Praha: Grada Publishing 1997.
- [22] TROJÁK, J.: Rozpočtové hospodárenie verejnej správy. Vybrané problémy. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM 2001. ISBN 80-225-1474-8.
- [23] VYBÍHAL, V.: Veřejné finance. Hradec Králove: E.I.A.-Ekonomická a informační agentura 1995. ISBN 80-85490-45-5.
- [24] Zákon č. 111/1990 Zb. o štátnom podniku.
- [25] Zákon č. 523/2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy.